

joga egyházi tekintetben is, a mennyiben a patronatusi jog a plebániát illetőleg nem a püspök, hanem a község jogaihoz tartozott. A prépostságnak, majd később Zsigmondnak 1424-iki rendelete értelmében a szébeni káptalannak, mindössze a jóváhagyás, vagy beiktatás joga maradt fenn. A gyarmatjogból kifolyó autonómiája e városnak mitsem változott a reformáció korában, sőt minden ellenmondás nélkül napjainkig fennmaradt.

Nem tudjuk határozottan, Szt.-Ágota mikor fogadta el a reformációt; az utolsó, oklevéllileg igazolható katolikus plebános ugyan „Magister Martinus Plebanus Szent-agathensis“ volt, közvetlenül Luther fellépése előtt, de 1557-ben, tehát hét évvel Honter egyháztörvényeinek életbeléptetése után még egészen katolikus módon hívják segítségül Szent-Ágotát, városuk védőszentjét, a szászokhoz intézett egy iratukban. Csak 1585-ben van tudomásunk az első evangélikus lelkészről, miből következik, hogy ezen időben a város már elfogadta a reformációt, és pedig, mint szerzőnk mondja, kivétel nélkül, úgy, hogy 1867-ig nem volt mise a városban.

Általában véve a város története kiválóan fontos részleteket nem tartalmaz, mind a mellett érdekléssel forgathatják azok, a kik tájékozást akarnak maguknak szerezni egy kis városnak életéről. Nem mellőzhetjük azonban hallgatással a monographia csinos kiállítását, melyet vidéki nyomdánk sok tekintetben követhetőnek.

Lukinich Imre.

A zene elmélete, története és aesthetikája.

Irta: Dr. *Molnár Géza*. Első kötet: Bevezető a zenetudományba. Az összhangzattan, ellenponttan, alaktan és hangszereléstan vázlata. Magyar zene. Budapest 1901. (Az Athenaeum kézi könyvtára.)

A mint czíméből is látszik, nagyon sok van ebben a 8-adrétű s mintegy 200 lapra terjedő könyvecskében.

Írója eddig leginkább csak a zene napi krónikáját jegyezte a Fővárosi Lapok hasábjain, később a Hétben, legkésőbb pedig a Budapesti Szemlében és másutt. Ez első, tudományos igényekkel fellépő műve, melylyel mintegy igazolni akarja zene-tanárrá kinevezését. S valljuk meg: egész becsülettel igazolja is, mert ennél a kis könyvnel sem szükségesebb, sem értékesebb nem jelent még meg eddig a magyar zenetudományban.

Régóta figyelemmel kísérem dr. Molnár Géza munkásságát, de eddig csupán úgy ötletszerűen ejtett el nyilatkozatokat a magyar zenéről. Értekezése „A magyar hangsorról“, úgy érzem, európai színvonalon áll, de semmi közelebb fekvő dolgot el nem árult. Az előttünk fekvő „Bevezető a zenetudományba“ pedig egyenesen kitérte, hogy a szerző egészen hamis alapról nézi és vizsgálja a magyar zenét. Fájdalmasan érintett ez, mert az egy Bartalust kivéve, nem volt eddig senki, a

ki a magyar zene megvilágításához hozzáfoghatott volna. A tragikus életű Szénfi munkálkodását csak id. Ábrányi Kornél szűrő szítáján át ismerhetjük, azért róla nem ítélnünk. Dr. Molnár Géza, Bartalus halálával, az egyetlen, a kit nagy tudása, még pedig egyetemes tudása, éles szeme, magyar érzése egyenesen praedestinál erre. Nem lehet eléggé hangsúlyozni, mennyire fontos, hogy Molnár Géza is nem félszeg úszó, mint általában a zenészek, a kik a mesterségükön kívül szegénynek tartják egyebet is tudni, sőt csupán csak tudomást is venni egyébről. Érezni kell Molnárnak, hogy legtöbb ereje ebben áll s ezt az erőt Istennek tetszésére csak a magyar zene körül érvényesítheti. A néző pontja azonban nem jó helyt van s hogy ezt bebizonyíthassam, egy kissé messzebről kezdem.

A ki a magyar zenét vizsgálja, általában a következő forrásokból merít: Tinódi Énekei, a Kurucz-dalok, Pálóczi Horváth Ádám Ötödfélszáz éneke kéziratban, Lavotta, Csermák, Bihari stb. összegyűjtött művei, a Zsebkönyvek mellékletei, az újabbkori zeneköltők művei és a népdalgyűjtemények.

Ezekre szoktak általában támaszkodni, pedig ezek csupán másod-sorban jöhetnek szóba. Mert Tinódi pld. ha közel állott is a néphez, már műköltő volt a zenében is; sőt olasz befolyás alatt is állhatott, a mit Bartalus bizonyítani igyekszik. E mellett tökéletlen hangjelzése mögött nehéz megfogni a valót. A kurucz világ egyike a legfontosabbnak, de gyűjtőjüknek nagyon kevés philologiai érzéke van ahhoz, hogy feltétlenül megbizzunk benne. Az Ötödfélszáz ének összegyűjtője nagyon járatlan volt a hangírásban. A magyar zeneszerzők pedig egytől-egyig idegen hatás alatt állanak, mert idegentől tanultak.

Nem marad más hátra tehát, csak a népdalgyűjtemények. Ezek közül csak a Szini Károly régi gyűjteménye és a Bartalus nagy gyűjteménye használható, mert a többiek, különösen a legújabbak, nyereségre aspiráló munkák. De még ezekre sem támaszkodhatik nyugodt lélekkel az, a ki tudományosan akarja a magyar zenét vizsgálni. Nem pedig két okból.

Az első az, hogy, a mint Molnár nálamuál sokkal jobban tudja, tökéletlen a hangjegyírás. Épen ő emeli ki, mennyire hatottak a temperált hangszerek, melyek a természetes hangegymásutánt csak bizonyos megalkuvásokkal képesek létrehozni, a mely megalkuvásokhoz lassanként egészen hozzászoktunk. Épen ő emleget igen helyesen olyan fis-t, a mely igazában nem fis. Az pedig vita tárgya nem lehet, hogy a magyar hallgató nóta rythmusát kóta jegyekkel kifejezni teljes lehetetlenség. Ez a nyitja annak, hogy a szomorú magyar nótát csak az tudja előadni, a kinek a rythmus a vérében van, mert azt kóta után megtanulni nem lehet.

Ez az egyik ok tehát, a miért nem lehet megbízni még a Bartalus gyűjteményében sem. A ki próbálta, csak az tudja, milyen messze esik a leírt népies dal, az élő szóban előadottól.

Ennél azonban sokkal lényegesebb a másik ok. Ez pedig az, hogy még a Bartalus gyűjteményében is nagyon kevés az igazán népies dal. Különös ez az állítás, épen azért példával bizonyítom, ha vesztek is a tudományos tónusból.

A nyáron találtam egy „magyar.décei“ embert, a kit híres énekesnek tartanak. Bor mellé ültünk s az én emberem egy fél napig énekelte azokat az „úri nótákat“, a mik a katonatiszt uraktól ráragadtak („prima diner“ volt a katonaságnál) s a miket cselédkorában szedett fel a városon. El nem tudta képzelni, hogy nekem nem ezekre van szükségem. Addig szótottam az ambícióját, a míg szinte szégyenkedve ráfanyalodott, hogy: „elfúvok én most az úrnak egy décei nótát.“

Összes gyűjtőink, az egy Bartalust némileg kivéve, nem várták meg, a míg a „décei“ nótára került volna a sor, s nagyon jól tették, mert a décei nóta nem szép, nincs benne semmi szalonképesség, tehát nem jövedelmező; sőt tekintve azt a túlókszerű, hosszan elnyújtott hangot, mely minden frázist bevégez, a décei nótát kedvesnek sem mondhatjuk. De van a „décei“ nótában sajátos rythmus, törvénytelen összhang egymásután, különös hangsor; megvan benne az a bizonyos „fis“ is, melyet nem mérsékeltek még el a temperált hangszerek. Épen az van tehát a décei nótában, a mit alapúl kell venni az inductive dolgozó zenetudósnak, a milyen Molnár is.

Csakhogy a décei nótát nagyon nehéz papírra leírni épen hangjegyírásunk említett tökéletlensége miatt, a mely szinte lehetetlen a a népies zenével szemben. Csak egyetlen módja van: ha az ember megtanulja először tökéletesen, azután haza megy s otthon próbálja megrögzíteni valahogy a kezeügyében levő eszközökkel. Bizony ez fárasztó munka! De mit lehessen tenni, ha még a téglát és a vályogot se hordták össze a magyar zenetudomány épületéhez! Azt hiszem, nem kell bizonyítnom Molnárnak, hogy azt a munkát a gép, a phonograph soha el nem fogja végezni, mert oda figyelő és érző lélek kell, mely ott helyben közvetlenül tapasztalja a hatásokat. Nem tudom Molnár élt-e a nép között; ha nem, az nagy hiány, de a tudós könnyebben pótolhatja, mint a művész.

A ki a népet közelebbről vizsgálja, észre veszi, hogy a földmivelők és a pásztorok, tehát a faluk és mezők, daczára a városi cselédek inficziálásának, alig tudnak valamit arról a temérdek népdalról, a mi közöttünk közközen forog. Dankó ezer nem tudom hány népdalából a parasztság alig ismer egyet-kettőt; a mi leghire.ebb népdalainkat pld. Cserebogár, Magasan repül a daru, Azt monlják nem adnak, Deres a fű stb. vagy egyáltalán nem ismeri, vagy felülről kapta, mint „úri nótát“. A néptanítókon, polgárokon és iparosokon alúl van egy elszigetelt réteg, a mely keveset tud a mi zenénkről, s mi is keveset tudunk az övékről. E rétegben egy őseredeti világ van, a mely azonban nem annyira primitív, hogy a nemzeti jelleget rajta tanulmányozni ne lehetne. Van köztük olyan, a mely minden elütősége

mellet is közel áll a mi szomorú népdalunkhoz. A ki ezekkel megismerkedik, sutba löki minden eddigi tudását a magyar zenéről, mert hogy egyebet pld. ne említsek, daczára Ábrányiának, egymást érik az oktáv ngrások, melyek erős lelki mozgalmat fejeznek ki s nem comicumot, mint az internationalis zenében. Találunk itt, a mi szinte hihetetlennek látszik, nehéz bővített quart esést pld. cis-ről g-ré. Igaz, hogy itt ez a cis nem temperált cis.

Mindezekkel pedig megszeretném győzni dr. Molnár Gézárt arról, hogy a ki tudományosan akar foglalkozni a magyar zenével, le kell szállania ehhez a még érintetlen réteghez; adatokat, tapasztalatokat kell gyűjteni a parasztság dalairól, azoknak előadási sajátságairól. Nem kell megvetni a „koldus énekeket“, mert épen ezek egyszerűségében látszik meg a lényeg a maga tisztaságában. A mi legnehezebb, gyűjteni kell adatokat a vályógvető cigány, sőt több helyen a magyar muzsikus hangszeres zenéjéből. Ezeket eddig egyáltalában nem vették számba, gondolom azért, mert nagyon fárasztó a leírása. Ezt is előbb meg kell játszani tanulni s azután próbálgatni a lejegyzését. Ezek is sajátjai a magyar zenének.

Szeretném, ha meggyőztem volna az előttiünk fekvő könyv szerzőjét arról, hogy maga ellen igaztalan, mikor állításai bizonyítására „Cserebogár, sárga cserebogár“ dallamát leközli valamelyik vásári munka első lapjáról, olyan beosztással, a minovel az életben senkisémet ismeri; a $\frac{3}{4}$ ütem bizonyítására pedig valamelyik népdalon élő művész eredeti magyar népdalra írt variatioját közli. Az pedig maga ellen elkövetett izléstelenség, hogy a magyar zenében Hubaytól vesz példákat, a ki tiszteletre méltó, mint hegedűművész, de vérmérséklete nem magyar s „Csárda jelenetei“-ben, a mint mondani szokták, a magyar parasztok cilinderben és glacé keztyűben jelennek meg.

Szerettem volna meggyőzni arról, hogy általános ismerete a művészet és tudomány minden ágában, éles szeme és magyar érzése képessé teszi ariá, hogy a magyar zene tudományt kiragadja a kátyúból, melyben megrekedt; ezzel lendületet fog adni a művészetnek is, mert már a zenében nálunk is itt az ideje a műköltészetnek, a melyet támogatni kell a tudományos vizsgálatnak, különben zsákutczába juthat. S minderre dr. Molnár Géza képes lesz, ha magyar zenei ismereteit revidálja s másodkézből vett adatokkal nem elégszik meg.

Sepródi János.